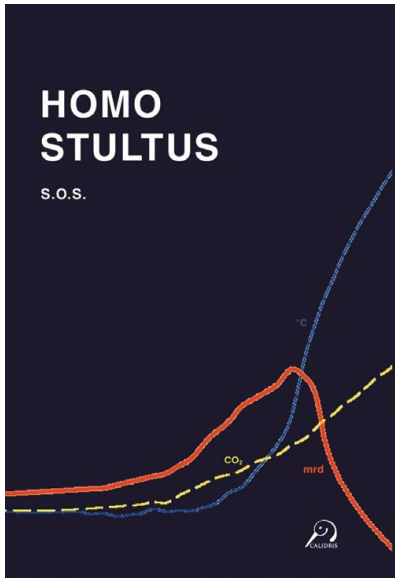

TEOBIOLOGINEN SELITTELY ILMAN TIEDETTÄ

Santhu Sorri: *Homo stultus* (Calidris Oy)

ROBERT J. BROTHERUS

Santhu Sorrin kirjoittama *Homo stultus* -teos esittää kirjoittajansa mukaan uuden, mytologias- ta ja mystiikasta vapaan selityksen uskontojen olemassaololle. Kirjan keskeinen väite on, että uskonnot ovat biologinen,

lajityypillinen ”ohjeistus”, jonka tarkoitus on ohjata yksilöiden toimintaa ihmislajin säilymisen ja menestyksen hyväksi. Ajatus esitetään kirjoittajan omalla oivalluksella, jonka hän väittää olevan jotain, mitä ”viisaat miehet eivät ole vuosituhansiin ymmärtäneet”.

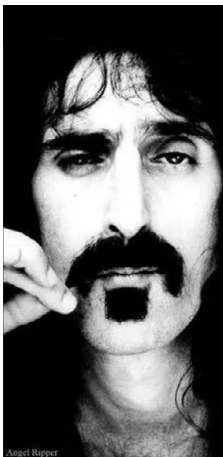
Ongelma ei ole siinä, että uskontoja tarkastellaan luonnollisina ilmiöinä – tämä on ollut uskontotieteen, evoluutiopsykologian ja kulttuurievoluution tutkimuksen ydintä jo vuosikymmeniä. Ongelma on siinä, miten tämä tehdään. Kirja ei edusta tieteellistä argumentaatiota: se ei vertaile hypoteesia aiemman tutkimuksen kanssa, ei viittaa relevanttiin kirjallisuuteen eikä pyri testaamaan väitteitään evidenssiä vasten. Tunnetut teoriat – esimerkiksi uskonnon tarkastelu meemien, ryhmävalinnan, sosiaalisen koheesion tai kognitiivisten vinoumien kautta – sivuutetaan täysin, ikään kuin niitä ei olisi olemassakaan.

Keskeinen väite uskontojen kehitymisestä ”lajin edun” vuoksi jää erityisen heikosti perustelluksi. Historiallisesti uskonnot ovat syntyneet pienissä, toisiaan vastaan sotivissa yhteisöissä, joissa koko ihmislajin käsite oli tuntematon. Uskonnot ovat yhtä usein jakaneet ihmisiä kuin yhdistäneet heitä, ja

uskonsodat, lahkoriidat ja fanaattisuus haastavat suoraan väitteen niiden lajia suojelevasta roolista. Kirja ei esitä mekanisme, jolla tällainen lajitasoinen ohjaus olisi syntynyt, eikä peruste, miksi uskontojen hyödyt ylittäisivät niiden kiistattomat haitat.

Tyyli vahvistaa vaikutelmaa pseudotieteellisyydestä. Teksti nojaa julistaviin lauseisiin, retorisiin heittoihin ja toistuviin väitteisiin omasta poikkeuksellisesta oivalluksesta. Kielenkäyttö on paikoin arkista ja huolimattomalla tavalla, joka ei tue asiantuntijuuden vaikutelmaa. Kun tähän yhdistyy avoin vähättely aiempaa ajattelua kohtaan ilman, että sitä on selvästi edes luettu, syntyy vaikutelma *Dunning-Kruger-ilmiöstä*: vähäinen perehtyneisyys synnyttää varmuuden omasta ainutlaatuisesta näkemyksestä.

Kirjaa voi lukea esimerkiksi siitä, miltä tieteellinen kieli ja biologiset käsitteet näyttävät irrotettuina tieteellisestä menetelmästä. Vapaa-ajattelijan näkökulmasta teos ei niinkään valaise uskonnon alkuperää kuin havainnollistaa, miksi kriittinen lukutaito, lähteiden tuntemus ja metodinen nöyryys ovat välttämättömiä, kun pyritään ymmärtämään monimutkaisia inhimillisiä ilmiöitä.

KRISTINUSKON YDIN TULEE SELVILLE EEDENIN PUUTARHA -TARINASSA. PIILOMERKITYS SIINÄ ON: KAIKKI KÄRSIMYS JOHTUU VAIN SIITÄ, ETTÄ HALUSIT SAADA SELVÄÄ, MISTÄ ON KYSE. VOISIT OLLAKIN EEDENIN PUUTARHASSA, JOS VAIN OLISIT PITÄNYT SUUSI KIINNI, ETKÄ OLISI ESITTÄNYT TYPERIÄ KYSYMYKSIÄ... OLEPAS VAIN ÄLYVAPAA, NIIN MINÄ NUJERRAN SINUT, SANOO HERRA. – EIKÖ TÄMÄ OLE TYYSTIN EPÄ-ÄLYLLINEN USKONTO?

FRANK ZAPPA 1940-1993

